

ΤΑ ΙΤΑΛΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

ΝΩΣΤΟΝ είνε δτι ο έθνικός ποιητής Σολωμός κατ' ἀρχάς τὰς ποιήσεις του Ἰταλιστὶ ἔγραψε, Ἰταλιστὶ ηύτοσχεδίαζεν. Ἡ Ἰταλικὴ γλῶσσα ἀπ' αἰώνων ἦτο ἡ ἐπίσημος τῶν Ἐπτανησίων γλῶσσα, ἵστορικοι δὲ λόγοι ήγάγκαζον τοὺς Ἐπτανησίους νὰ είναι Ἰταλόφιλοι. Τότε δὲν ἐλαλεῖτο παρ' ἡμῖν ἔνεκα ξενομάνιας ἡ γλῶσσα τοῦ Δάντε ὡς σήμερον, ίδια ἐν Ἀθήναις, ἡ Γαλική, ἀλλὰ ἔξ ἀνάγκης ἐπιβαλλομένης. Διὰ τοῦτο δὲν ἐθεωρεῖτο ἐν τοῖς Νήσοις τοῦ Ἰουνίου ἀρνησίπατρις δ ὅμιλῶν τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν· μάλιστα ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἐθήλαζον τὰ θέληγτρα τοῦ Ἰταλικοῦ πολιτισμοῦ ἐπως παιδαγωγθῶσιν εἰς τὰ τῆς Ἰταλίας γυμνάσια καὶ συμπληρώσωσι τὰς μελέτας εἰς τὰ Πανεπιστήμια αὐτῆς. Διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν Ἐπτανησίων ἔδρασαν ἐπειτα καὶ ὡς καθηγηταὶ Ἰταλικῶν παγεπιστημάων καὶ πλειστα δύναματα Ἐπτανησίων ὡς συγγραφέων δοκίμων ἀναφέρονται εἰς τὰ χρονικὰ τῆς Ἰταλικῆς γραμματολογίας.

Ο Σολωμὸς ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἶχε μεγάλην εὐχέρειαν νὰ αὐτοσχεδίαζῃ σ' ονέτα α μὲ δμοιοκαταλήκτους λέξεις (*ritme obbigate*) αιτινες τῷ ἔδιδοντο παρὰ φίλων εἰς τὰς συναναστροφάς. Ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἔχοντος εἰς τὴν ἀκραν τὰς τελευταῖς ὑποχρεωτικὰς λέξεις, τοῦ Σολωμοῦ ἡ γραφὶς μετὰ ταχύτητος θυμυμαστῆς ἔτρεχε καὶ πολλάκις μετὰ τῶν ίδιων δμοιοκαταλήκτων λέξεων ηύτοσχεδίαζε δύο σονέτα ἀντιθέτου θέματος προκαλῶν τὸν θυμυμασμὸν τῶν παρευρισκομένων. Ἡ φυσικὴ αὔτη εὑρεσις τοῦ Σολωμοῦ ἔζωσιγονεῖτο ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ψυχώσεως εἰς τὸ αὐτοσχεδίαζειν. Τὰ Ἰταλικὰ φιλολογικὰ χρονικὰ ἀναφέρουσιν δτι δ Τζιάνης, δ Σγρίτση, δ Τσικώνη είχον τὴν ἱκανότητα νὰ αὐτοσχεδίασουν καὶ δλόκληρον τραγωδίαν εἰς δλίγον διάστημα χρόνου. Ὁχι μόνον πλήθης ἀνδρῶν ηύτοσχεδίαζεν, ἀλλὰ καὶ γυναικες ἐν αἷς καὶ ἡ ἡμετέρα Ἀγγεικὴ Πάλλη. Καὶ σύγχρονοι τοῦ Σολωμοῦ ἥκμαζον ποιηταὶ καὶ ποιήτριαι αὐτοσχεδίαζοντες ἐν Ἰταλίᾳ

ποιήματα ἐν οἷς καὶ ὁ Ρεγάλδης, θστις ἀληθὴ ἐνθουσιασμὸν διήγειρεν ἐν Εύρωπῃ.

Εἴπομεν ἀνωτέρω δτι κατὰ τὰς συναναστροφὰς ἔδιδοντο εἰς τὸν Σολωμὸν αἱ ὑποχρεωτικὰ δίμες μὲ τὴν ὑπόθεσιν μάλιστα τῶν θεμάτων πρὸς στιχούργησιν. Πρέπει ἐνταῦθα νὰ σημειώσωμεν δτι τότε ἐν Ἐπτανήσῳ αἱ συναναστροφαὶ ἡσαν φιλολογικαὶ. "Ἄγδρες καὶ γυναικες προσεπάθουν νὰ δεῖξουν τὴν γραμματολογικὴν ἴκανότητα, νὰ ἀπαγγέλλουν ποιήματα καὶ οἱ ἔχοντες τὸ τάλαντον νὰ αὐτοσχεδίασουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ ὑποχρεωτικὰς δίμες. Ἐτὶ δὲ ἐπὶ τοῦ ίδιου θέματος καὶ τῆς ίδιας δμοιοκαταληγίας νὰ αὐτοσχεδίασουν δύο η τρία σονέτα καὶ ἐγένοντο ζωηραὶ συζητήσεις πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἐπιτυχόντος καλλίτερα. Τότε εἰς τὰ σαλόνια μας δὲν ἔγγωριζον τὴν σημειρινὴν ψύχωσιν τοῦ χαρτοπαλίζειν, ἀλλ' ἡσαν κέντρα μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἧν δ Σολωμὸς ἔμενεν ἐν Ζαχύνθῳ ἀρκεταὶ οἰκογένειαι δπωςδήποτε είχον σαλόνια φιλολογικά. Ἐκ τῶν σαλονῶν τούτων διέπρεπον τοῦ Σολωμοῦ, Δομενεγίνη, Δούντζη, Πάύλου Μερκάτη καὶ τῶν ιατρῶν Δημητρίου Πελεκάση καὶ Διονυσίου Ταγιαπιέρα.

Διηγοῦνται καὶ τὸ ἔξῆς ἀνέκδοτον τοῦ Σολωμοῦ.

Εἰς τὰς φιλολογικὰς ταύτας συναναστροφὰς παρευρίσκετο καὶ ἔνας δοκησίσοφος κύριος, θστις ἔξεθεικε πᾶσκαν ἔνην ἀπαγγείλαν ποιήματος καὶ εύρισκε λάθη σχεδὸν εἰς κάθε πρωτότυπον σονέτου, ἦτο δὲ ἐνθουσιασμένος μὲ τὸν Πετράρχην. Ὁ Σολωμὸς κάποτε ἔδιδεν εἰς ἔνα φίλον σονέτο ο σχι πολὺ γνωστὸν τοῦ Πετράρχη καὶ τὸ ἀπήγγελλεν ὡς πρωτότυπον. Ὁ δοκησίσοφος ἔκαμψε τὰς ἐπικρίσεις. Πάντοτε συνίθιζεν δ Σολωμὸς τελευταῖος νὰ φέρῃ τὴν κρίσιν. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἔλεγε: «Φίλοι μου, δ φίλες ἡθέλησε νὰ ἀστειευθῇ ἀπόψε, μᾶς ἔδιαδεσε διὰ δικὸ του, ποίημα τοῦ Πετράρχη». Ἐλάμβανεν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τὸν Πετράρχην καὶ εύρισκε τὸ σονέτο. Τοιουτοτρόπως ἔμαθεν δ δοκησίσοφος νὰ μὴ φέρῃ πλέον

έπικρίσεις, άλλα νὰ λέγη: «bello, bello!»

Ἡ σίκογνεια τοῦ ἀδιόδιμου Δημητρίου Λούντζη-Σολωμοῦ κατέχει πολύτιμον χειρόγραφον βιβλίον περιέχον τεσσαράκοντα τέσσαρα συνέττα. Εἶναι εἰδος συγχωνισμοῦ μεταξὺ τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Ἰωάννου Λούντζη. Δυστυχώς δ ἀντιγράφας αὐτὰ δὲν ἐσημείωσε ποτὲ εἶναι τοῦ Σολωμοῦ καὶ ποτὲ τοῦ Λούντζη. Ἀνέγνωμεν αὐτά, άλλα δὲν τολμῶμεν γὰρ δημιουρεύσωμεν ἐκεῖνα τὰ δύοτα νομίζομεν ὅτι εἶναι τοῦ Σολωμοῦ.

Ο πρῶτος ἐκδότης τῶν Ιταλικῶν συγέττων τοῦ Σολωμοῦ εἶναι ὁ φίλος του Λουδοδίκος Στράνης, διστις τῷ 1822 ἐδημοσιεύσεν ἐν Κερκύρᾳ τριάκοντα συνέττα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: *Rime improvvisate dal Nobil Signore Dionisio conte Solomon Zacintio, tauréste: A θεοσκεδίαστοι στίχοι τοῦ εὐγενοῦς κυρίου Διονυσίου κόρητος Σολωμοῦ.* Ὁ Στράνης τὰ ἀφιέρωσε τῷ Φωσκόλῳ. Ἐν τῇ ἀφιερωτικῇ ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς ἄλλοις λέγει τῷ Φωσκόλῳ, διτὶ δ Σολωμὸς ἐνόμιζεν ὅτι ἡ Ἰταλία εἶχε τότε δύο ποιητάς, τὸν Μόντην καὶ τὸν Φωσκόλον. Ἐπειτα ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «... Οἱ στίχοι οὗτοι, τοὺς δύοις »σᾶς προσφέρω εἶναι ὡς εὑρίσκονται εἰς τὰ »παλληγόχαρτα, εἰς τὰ δύοτα ἐπρωτογράφησαν »ἐγώπιον τῶν φίλων, οἵτινες ἔθιδον αὐτῷ τὸ »θέμα, ἀνευ ἀλλαγῆς οὐδεμιᾶς λέξεως. Τόσην »ἐνίστε εἶναι ἡ τελειότης των, διτε δὲν τὸ πι- »στεύει ἡ ἐκεῖνος, διστις τὸν εἶδε γὰρ γράφη »γορα ἐπὶ τοῦ χάρτου εἰς τρόπον, ὡς γὰρ γραφέ »τι, τὸ δύοις κατεῖχεν εἰς τὴν μνήμην. Ἄφι- »νω κατὰ μέρος τὴν πληθὺν τῶν γελοιογραφι- »κῶν στίχων καὶ ἀφίνω τοὺς πλείστους σοθι-

»ρούς, εὖς αὐτοιςχεδίασε καὶ ἐκλέγω ταῦτα, »ἄτινα μοῦ φαίνονται κακλίτερα. Εἶναι κάτι »ἐκτακτον νὰ ἴδῃ τις αὐτὸν αὐτοσχεδιάζοντα »συνέττα. Δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ τὸ εἶπω ἂν δὲν »ῆμην παρὸν καὶ ἂν δὲν τὰ κατεῖχεν διέξιτε- »μος ἐπιπότης Παύλος κόμης Μερκάτης, ἐν τῇ »οἰκίᾳ τοῦ δοποίου ἐδόθησκαν αὐτῷ τὰ πλείστα »θέματα. Ἀλλως τε δ φίλος τώρα μεταχειρί- »ζεται τὴν Ιταλικὴν γλῶσσαν διὰ νὰ εὐχαρι- »στήσῃ τὸν φίλους, διότι καταγίνεται εἰς τὴν »νεοελληνικὴν γλῶσσαν».

Τελειώνων δ Στράνης τὴν ἀφιερωτικὴν ἐπι- στολὴν λέγει πρὸς τὸν Φωσκόλον, διτὶ δ Σολωμὸς ἔγραψε τότε Ἐλληνιστὶ ἀνομοιοκα- ταλήκτους στίχους καὶ δικάστιχα καὶ τρίστιχα διμοιάζοντα πρὸς κλασικὰ Ιταλικά. Ἐπίστης μαν- θάνομεν παρὰ τοῦ Στράνης διτὶ τότε, τῷ 1822, εἶχεν ἑτοιμην τὴν Τρελλὴν Μάνναν, ητις ἀπέ- σπα τὰ δάκρυα.

Τὰ Συνέττα ταῦτα πολὺ ηρεσαν, τάχιστα ἐξηγητήθη ἡ ἐκδόσις, διὸ μετὰ ἐν ἔτος (1823) ἐγένετο καὶ διευτέρα ἐκδόσις.

Ἐκτοτε δὲν ἐδημοσιεύθησαν Ἰταλικὰ ποιήματα του. Μόνον μετὰ τὸν θάνατον ἐδημοσιεύθη σαν ἐν τῇ περιφήμῳ ἐκδόσει τοῦ Πολυλάκα καὶ Κουαρτάνου 18 ἀνέκδοτα ποιήματα, τρίχ πεζὰ καὶ τὸ ἐγκώμιον τοῦ Φωσκόλου. Τῷ 1877 ἐδημοσιεύθη ἐν Βιτσέντα τῆς Ἰταλίας πλήρης ἡ Ὡδὴ εἰς τὴν πρώτην λειτουργίαν, ἐκ τῆς δύοις ἐν τῇ Κερκυραϊκῇ ἐκδόσει ἔλειπε μία καὶ ἡμί- σεια στροφή.

(Ἐπειτα συνέχεια)

ΣΠ. ΔΕ-ΒΙΑΖΗΣ

ΑΝΤΙΔΑΛΩΙ

ΓΕΩΡΓΙΩΣ ΟΝΕ

Ἄπειθανεν εἰς Παρισίους δ γνωστότατος καὶ ἐν Ἑλλάδι Γάλλος μυθιστοριογράφος Γεώργιος Ὁνέ, εἰς ἀρκετὰ προχωρημένην ἡλικίαν. Τὰ μυθιστορήματά του ὑπῆρξαν δημοφιλῆ, ἀναγινωσκόμενα ἀπὸ ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις, χωρὶς μεγάλην φαντασίαν ἡ φιλοσοφικὸν βάθος, οὕτε δυνατήν περιγραφικότητα, ἀλλὰ γραμμένα εἰς ὅφρος ἀπλούν, διευγένες καὶ αἰσθηματικόν. Ἡτο εἰς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ρωμαντισμοῦ.

Ἐκ τῶν ἔργων του τὴν μεγαλειτέραν ἐπιτυχίαν εἶχεν δ ἡ *Ἀρχισιδηρουργός*, τὸ δύοιον ἔγινε καὶ δρᾶμα, παρασταθὲν ἐπανειλημμένως καὶ παρ' ἡμῖν ἀπὸ τὴν Παρασκευοπούλου καὶ τὴν Βερώνη ἀλλοτε, κατόπιν δὲ καὶ ἀπὸ τὴν κ. Κυθέλην. Εἴλκουσε πάντοτε πληθὺν θεατῶν μὲ τὰς συγκινητικὰς του σκηνάς. Ὡς μυθιστόρημα δ ἡ *Ἀρχισιδηρουργός* ἡρίθμησεν ἐκατοντάδας ἐκδόσεων. Ἐπίστης δημιοτικώτερα μυθιστορήματα εἶναι δ *Σέργιος Ηαγίης* βραδευθὲν εἰς τὴν

Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν, τὸ *Μέγα ἀργιλλωρυχεῖον* μεταφρασθέντα εἰς πλείστας γλώσσας, δ *Ιατρὸς Ραμώ* διστις ἐδημοσιεύθη πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν ἐπιφυλλίδι τῆς *Ἐφημερίδος*, δι *Κόμησσα Σάρρα*. Ο ἀλάχιστος ἀριθμὸς κυκλοφορίας ἔργου του Ὁνέ εἶναι 80 ἐκδόσεις ἔκαστον καὶ ἄνω, πρὸ τριακονταετίας ἀκόμη. Ή *Ἐπιθεώρησις τῶν Δύο Κόσμων* ἐδημοσίευσε τὰ πρῶτα μυθιστορήματά του καὶ ἔδαινε πρὸς ἀνωτέραν δόξαν, διτεν ἐνέσκηψε τῷ 1884 μὲ μίαν ἀμελικτον κριτικήν ἐναντίον του δ *Δεμαίτρο* εἰς τὴν *Κυανήν Επιθεώρησιν*. Ο *Δεμαίτρο*, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Παύλου Σουντακί, ἔκαμεν ἀνηλεγή σφαγὴν τῶν μυθιστορημάτων του τῶν τόσῳ ἀναγινωσκομένων καὶ θυμακόμενων. *Εὑρίσκει τις εἰς αὐτά, ἔλεγεν δ *Δεμαίτρο*, τὴν κομφότητα τῶν χρωμολιθογραφιῶν, τὴν εὐγένειαν τῶν καταδίκων, τὰ ἐφθὲ τῶν κομποτίνων, τὴν αἰσιοδοξίαν τῶν μουσείων . . .* Ο *Ὥνε* ἐγεννήθη διὰ τοὺς μὲ ἀξιώσεις γραμματισμένων ἀγραμμάτους. Εάν δὲν εἶναι μέγας συγγραφεύς, οὕτε